СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVI. Ч. 196. Джерзі Сіті, Н. Дж., середа, 24-го серпня 1938. No. 196. Jersey City, N. J., Wednesday, August 24, 1938. VOL. XLVI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. 4-0807. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

РУЗВЕЛТ ДАЛІ БУДЕ ПРОМОВЛЯТИ ЗА КАНДИДАТІВ

ГАЙД ПАРК (Ню Йорк). — Не зважаючи на те, що його за це широко критикують, президент Рузвелт збирається до кінця теперішніх виборів брати активну участь у виборчій агітації. Він власне заповів, що скористає з Дня Праці, щоб виголосити промову проти сенатора Тайдинґза в Мериленді.

Боротьба між Тайдинґзом і його противником розгорілася до того, що противник закинув Тайдинґзові, що на Тайдинґзову виборчу кампанію дали $5,000 сталеві підприємства, що їх Тайдинґз „зобовязав" у Вашинґтоні. Тайдинґз заперечує закид.

УРЯД ЗАБОРОНЯЄ СТЯГАННЯ ВИБОРЧИХ ФОНДІВ ВІД ДОПОМОГОВИХ РОБІТНИКІВ.

ГАЙД ПАРК (Ню Йорк). — По конференції з президентом Рузвелтом Гарі Гопкинс, головний адміністратор допомогових робіт, видав заборону збирати політичні жертви від людей, що побирають допомогу, та від людей, що знаходяться в таборах праці.

Рівночасно Гопкинс успокоїв робітників, занятих при допомогових роботах, що вони не мають причини боятись утрати праці, як будуть голосувати при виборах проти поглядів уряду.

БОРОТЬБА СЕРЕД РОБІТНИЧИХ ЮНІЙ.

АТЛАНТИК СИТІ (Ню Джерзі). — Американська Федерація Праці заповідає, що вона незадово виступить публично з союзом юній морських робітників, котрий унеможливить якунебудь акцію з боку морських юній, звязаних з Комітетом Промислової Організації.

АВТОМОБІЛЬНИЙ ПРОМИСЛ ПОЧИНАЄ РУХ.

ДІТРОЙТ. — Автомобільні підприємства рішили видати кількасот міліонів долярів на розвинення руху в тому промислі.

Фабрики, що виробляють частини автомобілів, уже почали кликати робітників до праці.

ЗЕМЛЕТРУС У ФІЛЯДЕЛЬФІЇ.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. — У понеділок, коло год. 11:35 вечором, потряслася земля в околиці цього міста. Багато людей розбудилося зо сну. Газетні уряди й поліція дістали величезне число запитів, що сталося. Потрясення тривали кілька хвилин і можна їх було чути аж до Трентону. Землетрус задзвонив мисками й образами, а деколи навіть викинув людей з ліжок. Поважної шкоди не зробив.

КАТАСТРОФА В ПІДЗЕМНІЙ ЗАЛІЗНИЦІ.

НЮ ЙОРК. — Коло стації підземної залізниці „Інтерборо" коло 116-тої вулиці наїхав у понеділок коло години 9:23 рано один поїзд на другий. Підчас страшного зударення згинув моторовий заднього поїзду та два пасажири. Понад пятьдесять осіб вийшли з покаліченнями; декотрих з них треба було забирати до шпиталю.

Підприємство каже, що завинив моторовий заднього поїзду, бо він знехтував правило підприємства, що задній поїзд не сміє вїжджати на стацію, поки попередній поїзд з неї зовсім не виде.

ЗАГАДКОВА СМЕРТЬ ВЯЗНІВ.

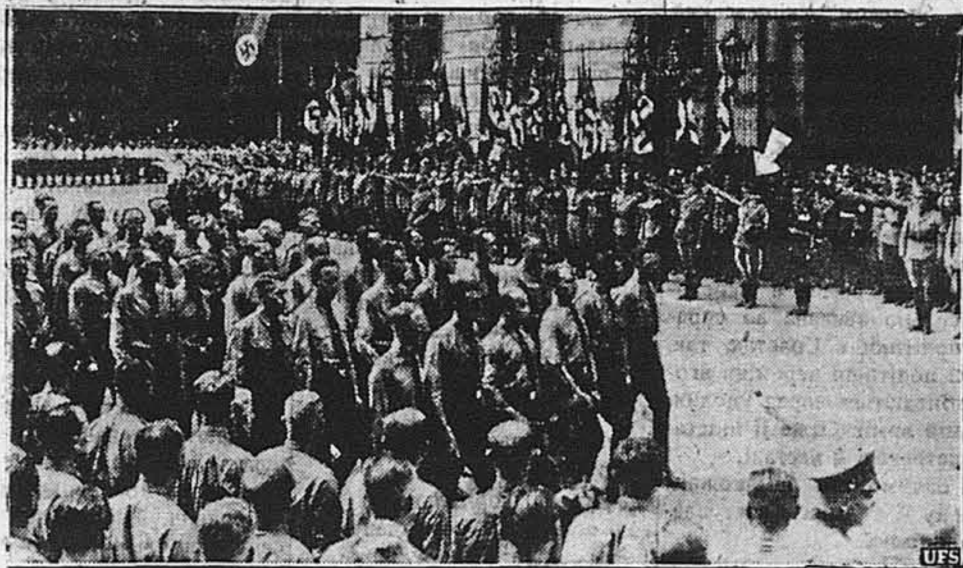
ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. — У філядельфійській повітовій вязниці знайдено неживими 4 провідників голодового страйку в тій вязниці. Тіла знайдено в сусідніх ізольованих від себе кімнатах. „Коронер" (судовий лікар) назвав обставини смерти „дуже підозрілими".

РОЗСЛІДИ КОМІТЕТУ ДАЄСА.

ВАШИНҐТОН. — У понеділок зізнавав перед комітетом Даєса далі Джеймс Метюс, що був перший президентом Американської Ліги Проти Війни й Фашизму. Він казав, що комуністична партія мала на цілі розбити або опанувати Демократичну Партію, захопити під свою контролю робітничі юнії та настановити своїх людей на відповідальні урядові позиції. Він казав, що комуністи вживали прицьому справжніх членів партії, симпатиків, званих „студжіс", та „невинних". Він вичислив як „червоні юнії" юнію текстильних робітників, юнію морських робітників і промислову юнію кравецьких робітників. Він казав, що такі юнії послугуються радо саботажем. Він казав, що партійна каса дістає правильну допомогу з Москви.

Другим свідком у понеділок був відомий газетний „колюмніст" Гейвуд Брун. Він перечив, що він є комуністом, як його названо перед комітетом. Як свідок підняв сумнів, чи розсліди комітету на що придадуться, його „звільнено" від свідоцтва.

Проти звізнань виступили між іншими Гофмен, бувший ґубернатор стейту Ню Джерзі, котрого представляли за „жертву" комунізму. Організація „Потомки Американської Революції" закинула комітетові, що називання поступових людей неамериканцями доведе до того, що треба буде між неамериканців зачислити Джеферсона, Джексона й Линкольна.

ВІДДАЮТЬ ПОЧЕСТЬ УБИВНИКАМ ДОЛЬФУСА.

Гітлєр віддає честь капітанові Гудельові (в першому ряді зліва другий), що він у Відні в 1934. році націстичне повстання, в котрому згинув Дольфус. Стрілка показує Гітлєра.

ФАРМЕР З ПІМСТИ ДИНАМІТУЄ БАНК.

Шериф у Сан Хосе, Каліфорнія, каже, що 50-літній фармерський робітник Льоренсо Зеруті признався йому, що він підложив бомбу під банк „Мавнтин Вю Бенк оф Америка" з пімсти за те, що цей банк продав його фарму за незаплачений „моргедж". Вибух бомби знищив двоповерховий дім банку й ушкодив кілька домів довкола банку.

НАРАДИ МАЛОЇ АНТАНТИ.

До містечка Блед у Юґославії почали зїжджатися міністри держав малої антанти. Прибули вже міністри румунський і чехословацький. Населення справило їм велику овацію.

СТРАШНЕ ВБИВСТВО НА ОЧАХ РОЗБАВЛЕНИХ ЖІНОК.

На полях під Щенсцівіцами недалеко Варшави знайшли тіло 27-літнього Маріяна Бічака з раною в серці та розбитою головою. Слідство виявило, що його вбив Стефан Ґенсіна, який вибрався з кількома чоловіками й жінками у напрямі Щенсцівіц, де на полях весело забавлялись. А що попри них переходив з гармонею М. Бічак, підхмелені чоловіки затримали його, наказуючи, щоб заграв їм до танцю. Коли Бічак відмовився грати на гармонії, Ґенсіна кинувся на нього, зранив його ножем і опісля добив його цеглою. Поліція арештувала вбивника і дві жінки і шукає його товаришів.

52 ТИСЯЧІ НЕШЛЮБНИХ ДІТЕЙ РІЧНО.

Згідно з останніми дослідами, в Польщі приходять річно на світ 52 тисячі нешлюбних дітей, яких матерями найчастіше є жінки з т. зв. домашньої прислуги, а батьками некваліфіковані робітники. Ці самі дослідники ствердили також, що в Польщі щораз частіше трапляються випадки покидання малих дітей. Впродовж 1937 року знайшли покинутих немовлят: у Варшаві 490, у Вильні 236 (усіх мешканців там є 200 тисяч), у Познані 6. Варто додати, що того самого року у Берліні знайшли 2 покинутих немовлят. Багатомовні та невеселі числа!

ЛАНДОН ПРО СВОЮ КАНДИДАТУРУ.

Алфред М. Ландон, що був у 1936. році кандидатом Републиканської Партії на уряд президента Злучених Держав, відмовився приймати вже теперь подібну кандидатуру на 1940. рік, а зате став писати до газет історію своєї кандидатури, щоб розкрити, чому саме він програв вибори.

ПЯНІ ПАВЯНИ НАПАЛИ НА МІСТО.

Недавно трапився в Полудневій Америці незвичайно цікавий випадок. Коло 200 павянів напало на містечко Марікані. Невідомо, чого вони були такі розлючені, але одначово нападали на чорних, як і на білих. Вибивали вони вистави шиби, вдиралися до мешкань, розбивали начиння, ломили меблі і зїдали все, що тільки доглянули.

Затривожена поліція оповістила, що за кожного вбитого павіяна, що його принесуть до уряду, дадуть велику нагороду. На другий день по тім рідкім випадку на одній бічній вулиці лежало 60 павянів. Щойно пізніше виявилося, що ті павяни „при смерті" були пяні. Вони вдерлися до спіритусового складу і вицідили там велику бочку. Павянів перевозили до уряду ті мешканці, що хотіли одержати нагороду. Уряд не згодився дати нагороди, бо вважав, що мешканці зовсім не намучилися при такім полюванні.

РУМУНСЬКІ ДЖЕНТЕЛЬМЕНИ.

Поляк д-р М. Добія з Варшави підчас прогульки заблукався на румунський бік. Там почав стріляти до нього румун із прикордонної сторожі. На відгомін стрілів прибігли ще капраль сторожі. Вони оба зажадали від д-ра Добії по 5 зл. окупу для кожного з них. Щойно після зложення окупу заблуканий вернувся до своїх товаришів прогульки.

ДОМАГАЮТЬСЯ УСУНЕННЯ ПОЛІЦАЇВ.

Спеціяльна велика лава присяжних суддів у Філядельфії, що розсліджувала закривання міськими урядниками ріжних порокових нор, зажадала від міського уряду усунення з поліції 11 поліційних урядовців і поліцаїв та завішення в обовязках 4 інших.

СВІДКИ ЗВЯЗУЮТЬ ПОЛІТИКІВ З РЕКЕТІРАМИ.

На розправі проти Джеймса Гайнса, окружного провідника Тамані Голу в Ню Йорку, заявили свідки, що Гайнсові помічники в льотерійнім рекеті мали „магічні карти", на вид котрих поліція поводилася з ними лагідно. Свідки вказали поіменно на двох помічників Гайнса, які займали такі становища, як окружних виборчих капітанів, а рівночасно бували правильно в головній кватирі льотерійного рекету.

АРЕШТУЮТЬ АСЕКУРАЦІЙНИХ КОНТРОЛЬОРІВ.

Під закидом зловжитків фондів стейтової асекурації робітників проти випадків арештовано в Ню Йорку трьох стейтових контрольорів. Їм закидують побирання хабарів, стягання неправних винагород за їх працю й фальшування рапортів.

14-ЛІТНЯ ВДОВА.

Болгарські дослідники ствердили, що в 1937 р. подружилося багато малолітніх. Між ними було 3 дівчини та 4 хлопці по 12 років, 17 дівчат і 23 хлопці по 13 років, 178 дівчат і 62 хлопці по 14 років. Причина цих ранніх подруж: скора зрілість і нужда батьків. Між одруженими одна 14-літня жінка вже втратила мужа і стала вдовою.

МАСОВЕ ЗАТРОЄННЯ БОЛЬШЕВИЦЬКИХ ВОЯКІВ.

На території білоруської округи у т. зв. літніх военних таборах невідомі люди продавали воякам хлібний квас. По спожитті квасу майже всі вояки важко занедужали з проявами затроєння. Офіційний комунікат каже, що багато вояків померли у страшних муках.

СВАСТИКИ ЖИДІВСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ.

Від якогось часу на Поморю та в Данціґу масово продають цукорки, запаковані в папір, на якому надрукована гітлєрівська свастика. Поліція викрила, що ті цукорки продукує одна познанська фабрика, а свастики на опакуванні друкує одна з варшавських жидівських друкарень.

НАКАЗУЮТЬ ПРАВОСЛАВНИМ СВЯЩЕНИКАМ ПРАВИТИ ПО ПОЛЬСЬКИ

ЛЬВІВ. — Повітовий староста в Білґораї, Шаловскі, завізвав до себе православних священиків, о. дек. Матвійчука, о. прот. Акуту, о. прот. Павелка та о. Которовича, і в прияві команданта поліції та референта безпеки Барча передав їм усно воєвідський наказ говорити проповіді й правити „додаткове набоженство з богогласника" виключно по польськи під загрозою, що на випадок спротиву негайно повідомлять воєводу Трамекура та на його приказ виселять неслухняних священиків за межі повіту. Передтим шістьох таких „неслухняних" священиків вже виселили з повіту. А пару днів раніше до цього розпорядку староство скликало по двох українців з кожного села і заявило їм, що коли в їх селах священики говоритимуть по українськи, то замкнуть їм церкви. Вслід за тим розпорядком священики в селах Тарґороді, Кульні, Потоці і Бабичах пробували виголошувати промови по польськи. На Службах Божих були польські поліцаї.

БОМБА ПІД ПРИХОДСТВОМ.

ЛЬВІВ. — Невідомі справники підложили під православне приходство в містечку Тарноґороді боцмбу. Бомба вибухла в ночі, але, на щастя, не зранила нікого. Це вже другий такий випадок у цьому містечку. Місяць раніше вибили на тому самому приходстві всі шиби. Декан о. Матвійчук повідомив про замах поліцію, але поліція не викрила чомусь справників. Іншого православного священика на Білґорайщині, о. Д. Павелка, від деякого часу все окрадають злодії. Їх також поліція не може чомусь схопити.

СПРАВА ЧИЖИКОВА.

ЛЬВІВ. — Справа бандитського нападу на родину Касперських у Чижикові під Львовом далі цікавить широкі кола українського громадянства. На адресу тяжко працюючих впливають збірки від українського громадянства. Слідство в тій справі польська поліція ніби веде, але напасників досі не зловила.

БОЛЬШЕВИКИ УРЯДУЮТЬ...

МОСКВА. — Большевицький уряд поробив знову великі зміни в складі комісарів і повикидав деяких, що їх вибрав так званий „большевицький парлямент", а на їх місце назначив інших. І так, на місце машинобудівельного комісара Крускіна прийшов Львов, на місце комісара закупів, Попова, прийшов Скрінніков, місце комісара харчів, Гілінського, заступив Кабанов. Усунених комісарів названо „некомпетентними". За „некомпететних" узнано також комісарів: Айхого і двох Смірнових. Кагановича назначено „заступником голови ради комісарів". Заступниками передтим були Чубар і Косьор. Обох останніх усунено „тихцем", не згадавши їх імен.

ЛІҐА НАЦІЙ В ОБОРОНІ ЖИДІВ.

ЖЕНЕВА. — Комісія мандатів у Лізі Націй мала своє засідання і на ній досить гостро скритикувала уряд Великої Британії за його політику в Палестині. Передвсім вона натаврувала заборону жидівської іміґрації до Палестини.

ТЕРОР У ПАЛЕСТИНІ.

ЄРУСАЛИМ. — Терор у Палестині триває далі. Що дня вбивають по кілька осіб зпосеред жидів і арабів. В останніх днях арабські терористи обстріляли автобус, яким їхали жидівські робітники до праці, і вбили одного жида. В іншім місці знайшли трьох арабських трупів, правдоподібно замордованих самими арабами за зраду. В арабськім селі хтось кинув бомбу і тяжко ранив одного араба. 13-літня жидівка і 17-літний жид станули перед суд за кинення бомби на арабів.

ЛІТАК ЗІХАВ НА СЕРЕДИНУ МІСТА.

БЕРЛІН. — У середині міста, в самім найживішім місці Берліну, опустився военний літак, якому зіпсувалася машина. Літак убив на місці пять осіб, а три ранив. Розбив також виставову шибу. Летунам не сталося нічого.

ЗНОВ ЯПОНСЬКІ ПРОТЕСТИ В МОСКВІ.

МОСКВА. — Японський амбасадор, Шіґемуцу, вніс на руки совєтського уряду два гострі протести зприводу того, що совєтські бомбовики наїздять на корейську територію. Вони, щоправда, бомб не кидають, та всетаки ламають недавно заключений договір.

НІМЦІ ПОКАЗУЮТЬ СВОЮ ФЛЬОТУ.

БЕРЛІН. — У пристані Кіль німці показували угорському реґентові, Гортієму, свою военну фльоту. До паради виступило поверх сто бойових одиниць наймодернішої будови. Парада вийшла надзвичайно величаво і дала доказ, що Німеччина має несогіршу морську силу.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jeresy City, N. J on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

КРАЄВІ НОВИНИ І НАШЕ ТУТЕШНЄ ЖИТТЯ

До нас із краю приходять ріжні новини: добрі і злі. Та найбільше приходить таки злих, і то з усіх займанщин. Щоденні розстріли в совєтській Україні; арешти, палення церков, розвязування шкіл, дитячих садків, читалень, кооператив і т. п. на західньо-українських землях. Крім того читаємо, що зник то тут то там у загадковий спосіб якийсь український громадянин-патріот; на іншого напали „невідомі справники" і замордували його, або тяжко покалічили. Поліція у таких випадках звичайно десь відсутна, а потім чомусь ніяк не може відкрити справників. Всі ці новини сумні.

До радісних можна зачислити це, що. не звертаючи уваги на тяжкі утиски, український нарід на всіх займанщинах таки проявляє громадянське життя, таки бореться з тими невідрадними обставинами й крок за кроком ступає вперед. Нераз ми читаємо про масові маніфестації в краю, в яких беруть участь десятки тисяч нашого селянства. Це доказ, що те селянство свідоме. Читаємо нераз також про боротьбу нашого села з перешкодами, які ставить польська влада, забороняючи відкриття читальні, кооперативи, кружка Рідної Школи, чи дитячого садка. З видержливістю муравлів селяни зачинають наново цілу будову, коли брутальний чобіт наїзника потрутить їм уже збудоване муравлище та закриє котрунебудь з їх уже існуючих інституцій. Відрадне явище є й те, що українці роблять наступ на міста, чого передтим не було. Відстоково їх число по містах зростає, вони розбудовують свої фабрики, свій промисл, свої організації. Такий процес іде на західньо-українських землях.

На східньо-українських землях, крім пригнобливих, також відбуваються радісні події. Ми знаходимо там безнастанну боротьбу українського духа, українського націоналізму з московським централізмом. До цеї боротьби раз-у-раз пристають і старі, заслужені комуністи. А це доказ, що національний гін є сильніший від усяких інтернаціональних доктрин. Він пробуджується і в наших комуністів, нераз несвідомо і всупереч їх власній волі.

Всі ці новинки ми стараємося вірно передавати за старокраєвою пресою і пресовими бюрами. Деколи є чимало радісних новин, деколи чимало сумних. Та сумні новини не повинні ніколи викликувати в нас пригнобливого настрою. Коли наш нарід на рідних землях, який безпосередньо мусить приймати ці ворожі удари, не попадає в розпуку, тільки бадьоро, а нераз з усмішкою на устах бореться з долею, то тим менше причин ми маємо попадати в розпучливу нечинність.

БОЛЬШЕВИЦЬКИЙ УТІКАЧ ПРО РОСІЙСЬКУ АРМІЮ

На весну цього року вилетіли були два совєтські летунські старшини на літаку СССР, П. 19, з Петербурга (Ленінграду) буцім то на честь ювилею червоної армії. Звалися вони: Унішевський і Ґурєв. Одначе, будучи вже високо в повітрю, вони змінили курс на полудневий захід, перелетіли понад совєтську границю та висіли коло залізничої стації Еріора в Естонії, недалеко Дорпату.

І ось „краском" Унішевський сні звідомлення про стан совєтської армії, що представляють внутрішню її конструкцію. Ті інформації потрясають сильно поширювані большевиками вісті про непоборність тої армії.

Ось що оповідає Унішевський:

Радянська армія є передовсім сильно звязана зо справою політики в Совєтах, так, що всі політичні переміни вгорі відбиваються зараз удолині на самій армії. Отже її підстави є нетревалі й нестали.

Ми бачимо, що на кожнім відтинку її є зміст, заступлений формою.

Зрештою найбільше притягаючою до себе стороною тої армії є зглядний її добробут. І старшини і рядовики тої армії живуть у зглядним добробуті, наскільки порівняти його з життям цивільної людности, селян та робітників. Вони не потребують половини свого життя вистоюкувати в „очередях" (чергах). Вони одержують і харчі і ношу, а це на совєтські відносини значить уже багато.

Совєтська армія має свої клюби, театри та кіна, вона має найліпші будинки, а для своїх офіцирів найвигідніші помешкання. Їх жінки можуть навіть забавлятись і танцювати, а в літі їхати до найкращих літнищ та санаторій.

Червона армія має під кожним оглядом найбільше привілеїв, які лишаються і по вислуженні приписаних років.

Зате людина, видалена з якоїнебудь причини (звичайно з політичної) з армії, стає правдивим парієм, позбавленим усяких прав.

Загроза такого видалення відстрашує взагалі старшин і рядовиків від голосного висказування своїх думок. Невинна балачка при чарці водки або чаю може їх наразити на втрату всього нараз...

Отже виходить дивна трохи ситуація: армія світової революції дістає просто характер наємної армії. Старшини й рядовики, на око найбільше злучені з державним устроєм і вибрані за партійним ключем, є між усіми арміями на світі найбільш подібні до кондотієрів, військових наємників у середньовіччі. Вони служать у війську попросту для тих вигід, яких у Совєтах ніхто крім війська не має.

Щоб собі уявити, що є суттю совєтської армії, а заразом її первородним гріхом під оглядом мілітарним, треба запізнатися з совєтською системою політичного вишколення. Так звана „політична блаґонадьожность" просто розсаджує і нищить совєтську армію під бойовим оглядом.

Урядово формально є другою особою по команданті бойової одиниці політичний, т. зв. „воєнний комісар". Одначе по замордуванні Сталіном ґен. Тухачевського й інших червоних ґенералів видано розпорядок, який з „воєнного комісаря" зробив властиво першу особу. До того часу мав він лише дорадчий голос, але відтепер начальник даного відділу стратив усі свої звичайні права, які мають начальники в „капіталістичних" арміях. Кожний його крок є контрольований і кожний його приказ може бути поправлюваний і змінюваний. Кожна дрібниця в житті даного відділу мусить бути знана комісареві і доперва коли він її заапробує, може бути предложена командантові. А треба взяти на увагу, які іспити і проби мусів перейти сам командант, заки дістав своє становище. Моглоб отже видаватися, що він є поза всяким підозрінням, одначе доперва політичний (воєнний) комісар є властивим „місцевим Сталіном".

Військовий командант ззязаний понадто партійною ячейкою даного відділу і є цілковито залежний від політичного комісаря та не може властиво нічого на власну руку зробити.

Всі права команданта має теж і комісар, але командант не має прав комісаря. Комісар має понадто у нутрі даного відділу свій окремий штаб, що не підлягає приказам команданта, а крім того величезну сітку шпиґунів. Один не вірить другому, нема приятелів і нема колеґів, хоч усі є буцімто „товаришами". Одначе в дійсності є лише шпиґуни і шпиґуновані. Того роду устрій створює положення, в котрім не може бути й бесіди про одноцільність проводу, що підчас бою є власне найбільше рішальним. Той устрій нищить і радість з власної корисної постанови та ослаблює армію в її активності. Але помилявсяб той, хто думав би, немовто роля „політичного комісаря" та його штабу є вже одинокою і вистарчальною шпиґунсько-надзірною владою.

Ні! Сталін впровадив іще до всіх бойових одиниць додаткові відділи НКВД (народного комісарята внутренних дел, отже властиво Чека). Вони мають за завдання обсервувати настрої війська та контролювати його виживлення й узброєння. Ті відділи мають свій спеціяльний устрій і є цілком незалежні як від команданта дотичного військового відділу так і від „політичного комісаря".

Ті відділи НКВД (Чека) підлягають лише приказам власних начальників. Взаємні відносини до себе тих відділів ідуть цілком спеціяльними дорогами, не знаними ані командирам, ані „політичним комісарям".

Всі засоби дотичної воєнної частини, як ось муніція, харчі, зброя, вибухові матеріяли і т. і., є під доглядом і в розпорядимості тих відділів НКВД, які все те контролюють. Вони видають муніцію лише при ході жовнірів на стрільницю, в означеній скількості, і кожний патрон є нотований. Кожна гільза з вистріленого патрона є занотована на імя того, хто той патрон вистрілив.

І так на параді 1-го травня машерує військо без муніції. Нижчі офіцири мають пусті торби від револьверів, а вищі хоч і мають у них револьвери, то без куль. І старшини і рядовики є все шпиґуновані, а НКВД має картотеку кожного з них, в котрій усякі прояви його життя, як у службі так і поза службою, є нотовані. Є там записані і його родинні відносини, знайомства та кожний випитий стакан водки. Отже можна собі уявити, яке самопочуття власного достоїнства є в таких жовнірів!

Щоб зістати офіциром, треба мати поперття партії, і не військові, а політичні прикмети рішають про карієру. А вже головно рішає пролетарське походження. В останніх часах приймають до військових шкіл на підставі виборів з боку обласних комітетів або комсомолу. Кого виберуть, той мусить іти до офіцирської школи, хочби не мав найменшого нахилу до військового стану. І тому значна частина старшинства не має ніякої бойової вартости. До військових шкіл приймають головно людей зпоміж міських робітників, а рішучо не приймають хлопських синів. Большевики нічого так не бояться, як дати зброю в руки селян! І служба повинна відбуватись якнайдальше від свого рідного краю. І тому українець мусить служити десь у Туркестані або на Далекім Сході.

Як бачимо, то вся увага верховної старшини звернена на внутрішній стан війська, щоб обмежити всяку самодіяльність і зробити неможливим усякий бунт. Та всежтаки небажані для большевиків несподіванки можуть трапитись, особливо на випадок воєнної невдачі.

Іван Наконечний.

10 ХВИЛИН З ЖЕРТВОЮ НАПАДУ В ЧИЖИКОВІ

Що оповідає Степан Касперський?

Степан Касперський лежить у 41-шій салі Українського Шпиталю, на ІІ-му поверсі. Перше ліжко від дверей. Уже зо сходів побачив мене й оба всміхаємося назустріч. Касперський сідає на ліжку. Його ліва рука в ґіпсі. Міцно, без слів стискаємо собі руки...

— Ну, як ви себе почуваєте? — присідаюся на крайчику постелі. — Видужуєте?

— Видужую поволі, Богу дякувати.

Обличчя цього 30-літнього свідомого селянина з інтеліґентними очима, що вже дивилися в очі смерті, має глибокі зморшки болю.

— Рука ще трохи болить — каже. — Але голова вже пригоїлася...

Він похилив чоло й на самому вершку черепа видно великий, 6 цм. довгий, півопухлий шрам зо струпом, довкола якого вистригли буйну чуприну.

— Здорово вас опорядили — морщу чоло від цього вигляду. — Залізом били, чи як?

— А залізом. То було щось таке грубе, як рука, а важке, що просто як ударив, то так і прилипло. Як упало на ноґу... О, я вам покажу рентґенівські світлини...

Касперський перехиляється на заґіпсовану руку і здоровою правою добуває з нічного столика два великі чорні шматки паперу. Це типова світлина з апарату Рентґена: на одній кості руки, на другій — ноги.

— Це рука, — показує Касперський на кістку, що зломана у двох місцях поруч себе. — А це нога...

Кістка переломана й відсунулася вбік одна від одної. Жахливий мусів бути удар! Аж дивно, що видержала його голова, де лячний шрам показує, як близько була смерть.

— І досі не знаєте, хто це був? Не пізнали ви нікого по голосі?

— Не пізнав. Це було так, у секундах, що і зорієнтуватись було важко. Під хатою стрілило, закричали хором: „Отвераць, поліція!", жінка крикнула „Степане, тікай, бо поліція!" — і в хаті вже ліхтарки і крик: „Бій кабана!" Жінка крикнула ще: „Чого кричите, дитину збудите!", а я отак, як наставив руку, щоб піднятися з постелі, чую удар, аж мені рука опала, потім у голову... Я злетів з постелі. Хтось крикнув: „Ґдє ето ребя?" — мені мигнула думка: „Большевики! Звідки вони тут узялися?" — і я під постіль. Чую несамовитий удар по нозі, пхаю голову під машину; хтось світить, бє ломом по машині, машина ломиться...

Касперському блистять гарячково очі від цього лячного спогаду.

— Не знаю, як вирвалася жінка. В другій хаті теж крик. Хтось бє далі по машині і лається. Хтось гопнув мене в бік чоботом, бо під постіль я не міг влізти. Нагло чую: „Вириваць! Досиць!" і як дідьки щезли. Ще потягнув котрийсь по вікні, посипалися шиби з рамою — і це все.

Касперському виступив піт на чоло й він опав на подушку. Надто лячно згадувати — і його груди дихають важко.

— Скільки їх було — не знаєте? Як виглядали — не видно було?

— Не знаю... — сідає він знову так, що чорна таблиця з його назвищем і латинськими написами хвороби над його головою. — Може десять, може пятнацять. А пізнати було годі. Осліпили ліхтарками... Тільки от завважив, що шапки мали високо пообмотувані чимсь і попід очі хусточки, ніби бородаті були...

На салі тихо. У вікна заглядають дерева святоюрського городу. Сусід Касперського дише важко гарячкою; якась пані сидить коло свого чоловіка, що теж блідий і хворий.

— Богу дякувати, що все обійшлося добре — кажу оклепані слова. — Слідство ведуть? Допитували вас?

— Не знаю. Тоді сусіди збіглись, отець прибіг, нас на фіри — і більш нікого. Один з їхніх давно мені переказував: „Я Касперскеґо знайде, же он мнє попамєнта до смєрці". Як би ми були сподівалися, були би бодай гідно боронилися. Так зпочатку, як нам заповідали, то ми в хаті мали сокири та вили. Але потім утихло; я гадав, не буде нічого...

— Але ви вже швидко підете додому? Брати вже пішли, правда?

— Вчора пішов другий. Я вам. Оба ребра, що мав зломані — пригоїлися, голова теж, іще коби рука й нога. Нога пече, осьде, — висунув зпід накривала заґіпсовану колоду — але лікарі кажуть, що все добре. Дуже таки доглядають мене...

Він опав знову на подушку, але нагло щось згадує й піднімається:

— Були тут у мене з села, багато приходить. Оповідав один з того кінця, де вони мешкають, що П. чув, як в одного з їхніх цілу ніч товклись, аж він вийшов подивитися, що це — і бачив, як їх кілька побігло з дрюками в наш бік саме в той час, коли сталося це все. Воно виявиться, коби тільки вернутись до села...

— Вам надоїло лежати? А і в селі будете мусіти берегтись — кажу.

— Та надоїло. Знаєте, пане редакторе, це жнива, а там жінка й дитина. Добрі люди помогли, хай їм Бог заплатить, але в хаті нікого нема. Так усе стоїть, як тієї страшної ночи, побите, поломане. Жінка пішла до своєї мами, мама мої до сестри, брати до свояків... А тут іще я курю, а на салі годі — вкучиться. Та тепер, то ще поштикульгаю на коридор, але як лежав... І журюся ще, що треба буде платити за шпиталь: брати були, мати і я вже дванацятий день...

Він знов опав на подушку.

— Пане редакторе, може маєте якісь ґазети? Страшенне читати хочеться й нема...

— Не турбуйтесь — кажу, витягаючи кілька чисел „Діла" і „Нового Часу". — Видужуйте, а тоді побачимо.

— Коби тільки скоро... От Луг нам розвязали — журиться ще. — І четвертий брат, секретар Лугу, що пішов на військові вправи, не дає про себе ніякої вістки. Чоловік тут, а турбота своя, домашня. Дякую вам за ґазети...

Наші руки міцно стискаються. Дивимося собі в очі й розуміємо себе. У двері входять односельчани Касперського і всміхаються до нього — свого брата, що потерпів за них усіх, за їх завзяття, вірність і громадську стійкість.

На коридорі стоїть, задивлена у вікно, біла сестра милосердя. — („Діло").

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

ШІКАҐО, ІЛЛ. Місячні збори Бр. св. О. Николая, від. 106., відбудуться в неділю, 28. серпня, в год. 12. вполудне, зараз по Сл. Божій, в гали церковній при Оклей і Райс ул. Прошу всіх членів і членкинь конечно явитися на ці збори, бо маємо дуже важну справу до рішення, а це справу загального голосування за злуку Олифантських Братств з У. Н. Союзом. Рівнож прошу всіх членів відділу 106. старатися тепер підчас тої злуки Олифантських Братств з У. Н. Союзом вписати бодай одного члена до У. Н. С. Тим покажемо свою любов до своєї української організації. — Н. Гуль, предс.; В. Єдинак, кас.; Г. Дацьків, секр.

О. Луговий. Автор застерігає за собою всі права.

ЗА УКРАЇНУ

(ВІРА БАБЕНКО)

Повість із часів революції і повстанської війни у Великій Україні. (В двох частинах).

Частина друга

59)

XV.

Дальші події чергувалися вже з подиву гідною швидкістю...

Тиждень перебула Віра у Тарнові. Багато завважила, побачила і почула. Перші її враження, невигідні для тарнівського уряду, ніби і згладилися. Вона була і говорила на засіданні визначних членів уряду під головуванням самого головного отамана. Після довгих промов і бурхливої дискусії все ніби й змінилося на краще. Навіть головний отаман, здавалося, відродився. Ще при ній пішло жваве листування з польським ґенеральним штабом, з військовим міністром і львівським штабом Тютюнника. Увихалися курієри з Варшави і до Варшави. Українські партійні міністри, здавалося, віднайшли площину для співпраці і на тому погодились... Але надії знову завели...

Польський ґенеральний штаб від прямої відповіди ухилявся; не знав, на яку ступити. Давав пізнати, що воно добре булоб зробити большевикам несподівану диверзію, та боявся московського медведя дразнити, щоб не опинитись у становищі казкового шляхтича. Натомісць зо Львова прийшли глухі чутки, що ґенерал Тютюнник задумує проголосити себе диктатором в Україні і на випадок успіху повстання тарнівського уряду і головного отамана просто в Україну не пустити.

Відпровадили Віру до Львова під охороною вірних людей, звідти перепровадили за кордон і залишили своїй долі. Вона везла в Україну купу обіцянок і нічого реального; мовляв, робіть усе на місці, бо там видніше, а уряд у відповідну хвилю поможе... А як поможе, чим і коли, того не сказали. Вже у Львові довідалася вона, що ґенерал Тютюнник плянує виступ на свято Маковеїв, 14. серпня.

Та не знала Віра, що вслід за нею відпросився в Україну і довірений головного отамана, Жидківський. Діставшися за кордон, скинув маску і за два дні був у Києві зо всіми плянами й документами, які вона з нараженням життя доставила до Тарнова. Не знала, що вже за першими її рухами на радянській території червоні аґенти вважно стежили, навіть часто помагали їй, щоб вона скоріше дісталась додому. Цю небезпеку Віра відчувала інтуїтивно, й тому ніде не задержувалась. У самі жнива прибула до рідного села.

Літо проминуло без значніших виступів, але по всій Україні ще кипіло. Селянство, скреготучи зубами, виконувало розвертку. Без цього не вільно було селянам навіть сіяти озимини. Один по одному ліквідовано повстанські відділи, большевицька влада добиралася до сіл далеко від міст. Большевики попустили трохи поводи населенню, проголошували амнестії, роздавали землю малоземельним; влада дивилася крізь пальці і на українство. Так кинули розлам і ворожнечу між шари селянства та здезорґанізацію між повстанців. Непокірні ховалися по лісах. З ними влада повела нещадну війну.

В скорому часі по приїзді Віри заповіджений був збір повстанських провідників, що приніс фатальний кінець повстанському рухові Катеринославщини, а провідникам мученицьку смерть.

В пограбованій бідній хатині на хуторі недалеко села пізним вечором ждали на повстанських провідників Галієв і Віра. Світло лойової свічки ледве блимало і кутки хати повивалися півтемрявою. Здавалося, що в кожному кутку причаївся хтось високий і невиразний та готується напасти на всякого, хто відважиться переступити цей поріг. У цій хаті недавно вирізано заможну родину і згадка про ту жахливу подію навівала мимовільний острах на присутніх, особливо на Віру. Обоє були пригноблені, але потиху розмовляли не так з потреби, як для скорочення часу. Тільки говорили не про свої особисті діла, як водиться по людях, але про повстання... Доктор у заболоченій одежі й немитий говорив:

— Відколи ти пішла, я мало коли ночував удома. Молоді по ярах, та й мене старого кликали, але помагали селяни виховатись по стодолах... Пішов би також, та мусів доглядати твою матір; а вмерла — ждав на тебе... І ти щасливо повернулась, лише обіцяної помочи нема... Пропаща наша справа...

— Не пропаща, не зневірюйтесь, докторе! — потішала Віра, хоч самій трохи на плач не збиралось. — Щож, зайшли якісь некорисні обставини... Я вірю, що уряд виконає постанову.

— Хочу вірити і я. Та щож... Повстання призначували на жнива, а жнива вже минають... Ось, ось і холоди пічнуться. А звідтам ні слуху, ні духу...

— А чи не підняти повстання нам самим, докторе?... Інші місцевості, довідавшись, і собі піднимуть.

— Коби було з чим... З косами і вилами проти гармат і скорострілів людей не поведемож... Може ще й дістанемо якісь відомости, то тоді знатимемо, що пічнемо. Біда лише, що за нами слідять на кожному кроці. Відділи так часто почали ліквідувати останнього тижня, що й не знаю, що думати. Підозріваю, що в нашому штабі є большевицький шпигун.

(Далі буде).

НАБІЖУЧІ ТЕМИ

МУДРИЙ ПОЛЯК ПО ШКОДІ.

Польська преса закликає до бойкоту Бразилії, бо військові власті в Парані й Сан Катеріні заборонили польським священикам виголошувати проповіді й відмовляти молитви по польськи.

А щож робили польські організації в Бразилії, як у Бразилії щойно наростав той рух, з котрого тепер виріс уряд, що „чужинцям" забороняє вживати свобідно своєї мови? Чи не махали байдужно на нього руками?

Чи не замикали стайні аж тоді, як коня з неї вкрадено?

ДВІ МІРИ.

Зрештою яким правом має Польща протестувати проти заборони польським священикам проповідувати по польськи?

Чи на основі того права, на основі котрого Польща обмежує вживання української мови?

ЧИЇМИ РУКАМИ?

Протестують тепер поляки проти того, що обмеже вживання польської мови польським імігрантам бразилійський уряд, до повстання котрого причинилися польські іміґранти.

Чи мають вони до цього велике моральне право?

Чи мають моральне право нарікати на нищення демократії фашистами большевики, що давніше тим головно й займалися, що розкривали демократію як „буржуазний забобон"?

КУЛЬТУРНІ ЗНАВЦІ.

Виступив якийсь критик штуки у „Щоденних Вістях" з критикою проти різьби Архипенка „Князь Володимир Великий".

Большевицькому критикові нагадується Ширяєв, світом нині забутий учитель Шевченка. Себто Архипенко ремісник, а його різьба „потвора".

А мені пригадується грецьке місто Абдера, про котре ходили балачки як про місто дурнів. Казали греки: В місті Абдері ніколи не хвалять людини з іншої партії. У „Вістях" не признають добрим різьбарем людини, що не належить до комуністичної партії.

КРАЙНОСТІ СХОДЯТЬСЯ.

Осудивши Арипенкового Володимира Великого як злу різьбу, большевицький критик іще пригадує, що, мовляв, „люди в Дітройті обурились були, коли цей Архипенко спотворив був отак нашого великого поета Тараса Шевченка".

Як уже говориться про тих людей, то чому уже не сказати виразно, що то за такі люди „обурилися" на Архипенка за різьбу Шевченка? І чому не сказати, за що ці люди обурювалися? І чомуж не сказати, які артистичні міри ці люди приймали для різьби?

І коли вже мова про компанію, з котрою ходить большевицький критик, то чомуж не сказати би й про ще одного „критика" на дуже впливовому становищі в Німеччині, що з большевицьким критиком з „Вістей" годиться у поглядах на модерну різьбу в стилі Архипенка?

КУЛЬТУРНИК.

Осуджує большевицький критик Архипенкового Володимира Великого, бо, мовляв, Володимира представлено некультурно.

Критикові нагадує це памятники індіянської культури, „а ми — не індіяни". Архипенко не потрапив, мовляв, представити українськї культури так, щоби большевицький критик її побачив, отже Архипенко не різьбар.

Нагадується полеміка між Іваном Франком і одним його критиком, що доказував, що Франко не геній. „Якби я був геній", сказав Франко, „то я зробив би людину навіть з такої малпи, як ти".

НЕВІРУЮЧИЙ СЛОН У „ВІСТЯХ".

„Ні, таки не хочеться вірити", пише критик, „щоб Архипенко „творив" такі чудовища на славу нашого народу".

Ну, і хто тому винен, що критикові не хочеться вірити? І що на це має зробити Архипенко чи хто інший?

Говорить індійська казочка про слона, котрому не хотілося вірити, що в світі є фіялки. Нема й нема! Мені не хочеться вірити, та й годі!

Показують йому фіялку. „А ось вона! Чи не фіялка?"

Слон роздушив фіялку й заревів: „А що? чи не моя правда, що фіялки нема?"

БЛАЖЕННІ НЕВІРУЮЧІ.

Ще комусь могло би здаватися, що ті большевицькі критики вже всі такі породилися, що їм „таки не хочеться вірити".

Здавалось би, що цей критик, скептичний щодо Архипенкового твору Володимира на славу українцям, такий уже в усіх справах скептичний.

Одначе певно ніхто не втратив би й цента, якби заложився, що цей самий завзятий скептик, як йому сказали з Москви, що Скрипник великий революціонер, то махав головою: „Бая, бая, і ще який революціонер!" А як з Москви сказали, що Скрипник контрреволюціонер, то він сказав: „Бая, бая, страшний контрреволюціонер!"

Як казав той підсватач, що взяв підтакувати головному сватачеві. Коли сват сказав: „Алеж бо вона й має посаг!" — підсватач притакнув: „І ще що за посаг!"

„І ще молода!" — каже сват. „І ще яка молода!" — поспішає підсватач.

„Правда, вона має на плечах горб, але" — крутиться сват, а підсватач як бухне: „І ще який горб!"

ІНШІ ЧАСИ, ІНШІ ОБИЧАЇ.

Пишуть „Вісті":

„Вона кожному делеґатові подала руку, а опісля, як їхній друг, усілася на столі, а вони, розсівшися на підлозі навколо, ставили їй багато запитів, на котрі вона старалася дати їм прості і задоволяючу відповідь, звичайно, в рамцях можливостей, на котрі дозволяє для неї її становище".

Думаєте, що це „Вісті" пишуть про жінку Сталіна? Ні, це про пані Рузвелтову, жінку президента „буржуазної" републики Злучених Держав.

Десять літ тому „Вісті" про таку подію були би писали: Щоб задурманити пролетарият, що буржуазія є приятелями робучого люду, ця представниця буржуазії подала кожному делегатові руку. Потім вона сама розсілась, а других заставила стояти або сидіти на підлозі. Потім заставляла їх відповідати на свої питання, а як хто з них важився про щось спитатися, вона йому пригадувала на своє високе становище... Мовляв, буржуазія не пролетарият...

ЧИ ПОВІРЯТЬ?

Пишуть „Вісті", що українські націоналістичні газети „зганяють свою злість" проти „робітниче-селянської Радянської України, а про панську Польщу в більшості збувають мовчанкою".

Яку сильну віру треба мати, щоби повірити в таку брехню. Їм здається, що як вони балакають лише про Польщу, а мовчать про Москву, то інші виступають лише проти Москви, а мовчать про Польщу.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ГОСПОДАРСЬКА РОЗБУДОВА НАШОЇ ІМІГРАЦІЇ.

II.

Друге питання, звязане з Українським Будівельним Товариством, таке:

Які господарські можливості мають Будівельно-Позичкові Товариства в майбутності?

Що таке Будівельно-Позичкове Товариство?

Будівельно-Позичкове Товариство — це кооператива, якої завданням помагати членам набути дім або фарму на довгорічну сплату, звичайно 12—14 років.

Нове законодавство у стейті Пенсилвенія піддало ті товариства під строгу стейтову контролю та зробило з них у дійсності кооперативно - земельні банки.

Які права має Будівельно-Позичкове Товариство? Це товариство може:

1) Приймати ощадності місячними вкладками або повно вплатою;

2) Давати лише перші морґеджі на малі мешкальні доми або фарми. Морґеджі можуть бути або звичайні, на удідах, або забезпечені федеральним урядом (F. H. A.).

3) Вступити в члени земельного федерально - резервового банку та одержати обезпечення для удідовців до суми $5,000.

4) Вести освітньо-господарську працю.

Як бачимо з цих постанов закону, то Будівельні Товариства цілковито змінили свій правний вигляд та дають удідовцям повну запоруку до суми $5,000.

Які користі дає Будівельне Товариство своїм членам?

Будівельне Товариство має два роди членів: а) удідовці, котрі вкладають свої гроші на відсотки (процент), як інвестиції, та б) членів, котрі позичають гроші на морґеджі. Користь для перших членів полягає в тому, що в теперішню пору вони одержать кращий дохід зо свого капіталу в Будувільним Товаристві ніж у банку, а відповідно до нового закону можна вибрати ті гроші таксамо як і з банку за попереднім 30-денним виповідженням.

Для позичаючих на морґедж користі є ще більші, бо: а) їх морґедж розложений на час 12—14 років і товариство не може жадати сплати перед реченцем; б) відсотки на морґеджах, як і загальні видатки, злучені з вироблениям морґеджу в Будівельним Товаристві, є багато менші. Поминаючи на хвилину користі для удідовців, треба сказати, що великі українські кооперативні банки в стейті Пенсилвання, Ню Йорк і в інших це було би постійне джерело пропаґанди українського імени в державних американських колах та господарської сили, яка в даний мент може принести великі користі, нашій іміґрації взагалі, а молоді зокрема.

Хто придивляється до життя нашої молоді, той запримітив гірку дійсність, що більша частина наших укінчених інженірів, учителів та інших фахівців залишається вдома — без праці.

З другого боку, наші інвестиції — може навіть батьків безробітних синів і доньок — знаходяться в інституціях, де нема й одного українського робітника.

І цей стан буде так довго продовжуватися, поки в нас самих не прийде певна духова переміна: більша віра у власні сили.

Як зачати цю переміну?

Першим кроком вважаю скріплення нашої допомогової організації: Українського Народного Союзу. Бо союзовці — це вже випробувані кооператори і їх допомога на місцях принесе великі користі.

Другим кроком вважаю організацію Будівельно-Позичкових Товариств у всіх наших громадах та розбудову вже існуючих. Допомогові організації і Будівельні Товариства будуть взаємно себе доповняти й вести працю над повним господарським життям нашої іміґрації.

Не забуваймо і за це, що великі федеральні фонди, призначені на господарську розбудову, може одержати наша іміґрація тільки через інкорпоровані господарські установи. До таких установ належать і Будівельно-Позичкові Товариства.

Минув час, коли ми гляділи з подивом на американські інституції та ждали від них розвязки наших життєвих питань. Ми є свідками, що наші власні установи під нашим проводом не тільки дорівнюють американським інституціям, але й перевищують їх.

І коли наша іміґрація візьметься за розвязку наших господарських справ по місцях, то певно вийде і з цього завдання успішно.

Д-р Володимир Ґалан.

З ПОБУТУ МІЖ СТАРИМИ ЗНАЙОМИМИ В НОВІЙ АНГЛІЇ.

Користаючи з літніх ферій, вибрався я 24 липня ц. р. в сторони Нової Англії, щоб там відвідати такі місцевості: Лудлов, Чікіпі, Чікіпі-Фолс, Голйок, Гедлі, Савт Гедлі, Гатвил, Судерленд, Вествил та Норт Гедлі — всі у стейті Масачусетс. У тих то місцевостях живуть українці, а серед них чимало моїх знайомих.

Виїжджаючи туди, я, зрозуміло сподівався гарної погоди. Та не так сталося, як гадалося. Погода була не конче добра. Раз нестерпна спека, а другий раз дощі і громи. По них знов соняшна спека. Тому я не відвідав усіх названих місцевостей, тільки деякі з них.

Свої спостереження зо своєї поїздки я зачну від Голйок. Містечко це відоме вже доброе навіть ширшому кругові читачів „Свободи". Бо там є чимале число рухливих українців, які проявляють оживлене громадське життя. В тому містечку вдалося мені колись зорганізувати відділ 52 У. Н. Союзу, біля якого з часом згуртувались майже всі довколичні фармери, як з Гедлі, Нортгемптон, Вестфіл, а навіть з Судерленду.

Колись містечко Голйок було живе і запопадливе. Мало чисельні фабрики, добру комунікацію, тисячі добре платних робітників. Нині, з огляду на депресію, воно терпить застій. Терпить робітник, а тимсамим терпить купець, промисловець. Переходячи деякі вулиці, на яких колись цвило товариське, чи торговельне життя, нині аж жах бере. Куди не глянеш — мертвеччина, сум та якась незрозуміла апатія. З численних колись фабрик, у яких працювали повним темпом робітники, тільки одна, так звана „німецька фабрика" продовжує нині продукцію. В ній працює теж кілька наших, щасливіших родин. Решта українців або виїхали на заробітки в інші сторони, або живуть із заощаджених грошей. Бо з того, що дає міський заряд на підмогу, не можна вижити.

Проте наші люди не упадають на дусі, а далі горнуться до організаційного життя. Серед них старі піонірі, які продовжують серед найтяжчих відносин започаткований працю.

У Савт Гедлі я бачився тільки з кількома нашими союзовцями. Їм правдоподібно трохи краще живеться, бо мають свої відповідні домівки, але депресія і їм дається відчувати. При повороті додому я відвідав також Савтпорт, Конн. Тут нашим людям далеко краще живеться. Життеві відносини для робітників тут покращали, а тимсамим скріпилося також наше організаційне життя. В названій громаді тепер запанувала зразкова згода, суспільна дисципліна. Нема тертя та сварок на особистім тлі. Праця у фабриках іде, а також можна дістати працю в домах багатих американців, які там мають свої резиденції. Всі люди, які тільки хочуть працювати, працюють. Відновлено, а зглядно поширено там місцевий Народний Дім, впроваджено до нього деякі новості, так, що тепер панує там примірний лад. У місцевому відділі У. Н. Союзу відносини також покращали і є надія, що той відділ незабаром подвоїться.

Ось так, оглянувши це все й поговоривши зо старими знайомими, я покріплений вернувся з вакацій додому.

Михайло Беля,
Асторія, Н. Й.

„МАЛА БАБУНЯ".

Овшен Сити, Ню Джерзі, відбуло оноді параду дітей. 30,000 осіб приглядалися до паради. Першу нагороду признано без вагання Леонорі Горнер, що походжала по дошковому хіднику, одіта як „бабуня", з парасолькою, в окулярах і з іншими причандалами старших жінок.

ПОМОГЛО.

Хаїмко процесується з Лейбою. Справа вже майже програна й тому Хаїмко не може по ночах спати. Коли так раз роздумував, прийшла йому до голови геніяльна думка. Ледви зійшло сонце, зірвався з ліжка й побіг до свого адвоката.

— Пане меценасе, процес уже виграний!

— Як же, таж іще не було розправи — дивувався адвокат.

— То значить — буде виграний. Я винайшов знаменитий спосіб. Пішлю судді гуску!...

Збентежений адвокат відраджував:

— Дайте спокій з гускою, бо загирите цілу справу.

— Не посилати? Ну, добре. Я не пішлю — згодився Хаїмко.

По розправі, яку виграв на чисто Хаїмко, адвокат йому ґратулює:

— Ціле щастя, що ви цеї гуски не посилали...

— Як не посилав? Післав, і несвіжу, — відповідає Хаїмко — але до гуски долучив цінник товарів зо склепу Лейби...

ПРОЯВИ ЗДИЧІННЯ МІЖ ДІТЬМИ.

В окружнім суді в Катовицях відбулася небуденна розправа. На лаві підсудних засіли діти: 15-літній Гергард Зогаля і 13-літній Станислав Ожеговскі з Шопениць. Акт обвинувачення закидає їм, що вони 1. липня м. р. свідомо вбили свого товарища, 14-літнього Маріяна Кравчика, кидаючи його до ріки Рави. Акт обвинувачення закидає Зогалі, що він убив Кравчика, а Ожеговскі тільки помагав йому. Як виявило слідство, оба хлопці здавали собі справу зо свого вчинку, зокрема Зогаля все це робив з холодним обрахуванням. Зогаля і Кравчик довший час „ненавиділи" себе так, як це трапляється між дітьми на будьякому тлі. Неприродно меткий Зогаля рішив позбутися свого „ворога" і на допомогу попросив собі Ожеговського. Опісля обдумали, як пімститися. Отже оба погодилися „про око" з Кравчиком, опісля заманили його на беріг ріки Рави. Кравчик ішов з ними преспокійно на беріг, нічого злого не сподіваючись. На березі ріки оба несподівано кинулися на нього й звалили його на землю. Ожеговскі штовхнув його у воду, а Зогаля старався відвернути увагу дітей, що оподалік бавилися. Коли нещасний Кравчик просив помочі і йому діти бігли на поміч, тоді Зогаля і Ожеговскі відганяли їх і недопускали, щоб ішли його рятувати. Опісля загрозили, що горе буде тому, хто відважився б оповісти про те, що бачив над рікою. І дійсно діти мовчали, аж доки ріка не викинула тіла Кравчика. Щойно тоді правда вийшла на верх. Цікаво, що Зогаля на розправі холоднокровно відпекувався від усього та ще відважився сказати, що зізнання всіх свідків-дітей неправдиві. Тимчасом зізнання дітей були такі переконливі до найменших подробиць, що годі повірити Зогалі. До того ще вчитель та священик з Шопеніц висловилися про нього дуже неприхильно. Як виявилося, 15-літній Зогаля має вже багато проступків на своїй совісті. Курив, перебував у товаристві старих і підозрілих людей та кілька разів упивався. У школі був злим духом і тираном для дітей. Суд без найменшого вагання признав вину обох хлопців і засудив Зогалю до поправного дому. Ожеговскі буде ще відповідати перед суддею для малолітніх.

Дитячий підхід.

— Мамцю, ти на довго їдеш до купелів?

— На місяць.

— О, то ти мусиш бути дуже брудна...

"СОЛОДКА СІЛЬ"

Солодкою сіллю назвав був цукор Ахард — винахідник бурякового цукру.

Батьківщиною цукру є Азія. У середньовічних часах, коли то Европа зовсім не знала цукру, вживали люди меду для виробу солодких річей; цукор почав свою триюмфальну мандрівку по великих дворах Сходу. У Багдаді, що тоді був славним містом, цукор уважали нарівні зо сріблом. Щойно пізніше знайшов собі цукор шлях до Европи та став здобувати собі щораз важніше становище серед товарів привожених зо Сходу. Европейська торговля цукром зосереджувалась у Венеції, яка дуже збагатилася на цьому артикулі. З Венеції через Альпи й Рен замандрував цукор на двір англійських королів. Зявився там уперше в 1264 році. Це дата, від якої цукор здобуває собі популярність у західній Европі та покликає до життя цукровий промисл, а це обурює аптикарів, які досі мали монополь виробу солодощів з меду.

Цукор той робили з цукрової трощі, що росте в тропікальних околицях Азії. Небаром знайшла ця троща новий осідок. Христофор Колюмб підчас другої подорожи до Америки взяв із собою цукрову трощу та оснував перші її плянтації. Плянтації ті розвинулися в Америці дуже гарно: торговля цукру станула на такім високім ступні, що з самого мита, яке мусіли платити кораблі, що привозили цукор до Еспанії, повстали за Карла V. найгарніші будинки в Мадриді й Толеді.

В Америці знайшов цукор партнера, який також поміг йому до завоювання світу. Був то прастарий індіянський напиток „кроколятль" який під назвою чоколяди у XV. столітті примандрував до Европи та підніс консумцію цукру. Колиж в 1652 році Едвард Льойд оснував у Лондоні першу каварню, отворилося для цукру ще одно, нове поле збуту.

У продукції цукру була цукрова троща аж до половини XVIII. століття безконкуренційна. Та коло 1750 року зявився могутній її суперник. Був ним цукровий буряк. Тодішній директор берлінської академії наук, хемік Марграф, який досліджував ростинні соки, зробив у 1747 році сензаційне відкриття, що буряк має в собі ті самі соки, що цукрова троща та що „солодку сіль", — як він писав — добувану з буряків, можна таксамо вживати, як цукор із цукрової трощі. Марграфів ученик, Франц Ахард, постановив здійснити цю думку. Тоді то повстала в Европі перша цукроварня, а саме на Шлеську. Коли плянтатори цукрової трощі побачили, що їм грозить від цієї нової фабрикації цукру, давали Ахардові 200,000 марок (суму на ті часи велитенську), щоби тільки перестав фабрикувати буряковий цукор і щоб оголосив, що цілий той помисл — це небилиці. Ахард не дав перекупитись і став піонїром европейського цукрового промислу. Та сам він не мав щастя, його цукроварня згоріла, а сам він помер 1821 року, як убога людина.

До перемоги буряка над цукровою трощею допоміг цісар Наполеон. Бо коли підчас наполеонських воєн бльокада перетяла всякі звязки, що лучили заморську торговлю з Европою, стали в Европі робити цукор із буряків.

Відтоді безупинно зростає постійно продукція бурякового цукру і в 1911 році здавалося, що буряк відніс рішаючу перемогу над цукровою трощею у боротьбі за ринки збуту. Німеччина виробляла найбільше цукру в усьому світі, бо витворювала його більше ніж краї з найбільшою скількістю цукрової трощі, Ява та Куба. Щойно світова війна принесла переворот у цій царині. Підчас світової війни поля, призначені для плянтації цукрових буряків, мусіли засіяти збіжжям, якого осередні держави потребували більше ніж цукру. Забракло робучих рук у цукроварнях, забракло і цукру, який заступала меляса (сироп, який лишається після фабрикації цукру, одначе й ця меляса має ще в собі 50 відсотків цукру) і сахарина. Як закінчилася світова війна, заки вспіли відбудувати понищені й занедбані цукроварні, осередню і східню Европу залила повінь заморського цукру.

Тепер німці роблять спроби, щоб цукор фабрикувати з дерева.

ЩЕ ОДИН РУЗВЕЛТ.
Жінка Френклина Рузвелта Молодшого виїжджає зо шпиталю, де вона вродила сина синові президента. Мати походить з відомого роду міліонерів Дю Понтів.

ЯК МИ ПОМАГАЄМО РІДНОМУ КРАЄВІ

КЛІВЛЕНД, О.

На визвольну боротьбу.

Дня 7-го серпня ц. р. в громадян Шмагалів відбулося весілля їх доньки Марії з Миколою Бобечком. Родичі і молоді належать до ОДВУ. На заклик В. Пулка гості зложили $23.50 на визвольну боротьбу. Гроші вислано через Обеднання на призначену ціль. Жертвували по $1: Марія і М. Бобечко, В. Пулк, Марія Пулк, М. Петруха, А. Банах, Т. Бандура, І. Івахів, М. Філяс, В. Оницьк, С. Козак, Т. Бобечко, С. Котович, Д. Шмагала, О. Федик, О. Ґоїк, О. Хміль, Анна Хміль, І. Попович; по 50 ц.: С. Білик, С. Бобечко, І. Соловій, О. Соловій, С. Косик, С. Олексик.

С. Ф.

—o—

ВОТЕРВЛІТ, Н. Й.

Спомянули полк. Е. Коновальця.

Дня 12. серпня ц. р. на зборах Укр. Гром. Клюбу І. Урбан, сказав пару слів про трагічну смерть полк. Е. Коновальця і попросив приявних повстати з місць та одномінутною мовчанкою віддати честь покійному. Предсідник сказав, що Е. Коновалець умер за Україну, але його дух живе разом з нами. Вслід за тим на ціль визвольної боротьби Клюб жертвував $5, а члени зложили $11.75. Разом $16.75 переслано через Обеднання на згадану ціль. Жертвували по $1: І. Урбан, В. Футулуйчук, В. Мадараш, О. Спяк, М. Мадараш, С. Ковальчик; по 50 ц.: В. Галайко, П. Ковальчик, Л. Завіський, В. Вовчук, М. Завіський, С. Свота, М. Спяк; Я. Вовчко 75 ц.; по 25 ц.: Д. Вуйцік, А. Чура, М. Дичко, П. Данусяр, І. Футулуйчук, В. Савюк.

В. Футулуйчук, секр.

Пан дому.

Чоловік до жінки: Не гнівайся, моя кохана, що я розібю тепер таріль, але я заложився зо своїм сусідом за стіною. Я маю йому дати доказ, що я є тут паном дому!

ПОСМЕРТНІ ВІСТІ

Дня 22. серпня помер від нещасного випадку довголітній член У. Н. Союзу й від. 170. У. Н. Союзу в Джерзі Сити, Ню Джерзі,

МИХАЙЛО ДОЛОШИЦЬКИЙ.

Покійний родився був у селі Ялина, повіт Сянік, Галичина, 21. листопаду 1889. року й мав при смерті 49 літ.

До У. Н. Союзу приступив дня 3. червня 1914. р.

Осиротив дітей: Йосифа, Степана, Андрія, Миколу й Івана. Він був уже довший час удівцем.

Відділ У. Н. Союзу 170. рішив узяти в похороні гремільну участь.

Похорон відбудеться в середу, 24. серпня, з дому жалоби, 79 Сусекс Стр., Джерзі Сити, Ню Джерзі.

Най земля Йому буде пером!

Т. Наконечний, секр.

Дня 10. серпня 1938 р. помер у Шікаго член від. 176. У. Н. Союзу,

АНДРІЙ КОВАЛЬЧИК.

Покійний родився в селі Добра, повіт Сянік, в Галичині. Прожив 58 літ. До У. Н. Союзу вступив 1916. року. Помер при роботі від гарячки.

Похорон відбувся дня 13. серпня.

Вічна Йому память!

Д. Бабяк, секр.

ПОШУКУЄ ПОСАДИ

ДЯКОВЧИТЕЛЬ молодий, самітний, здібний дірігент хору й учитель школи, пошукує посади при Укр. Греко-Кат. парохії. Ласкаві зголошення проситься слати: В. Романишин, 61 Іст 7-ма вул. Ню Йорк Сити. 194-5-6

ТАРЗАН ПІД ВОГНЕМ.

(76)

Два дикуни кріпко держали Дика в той час, коли Голм очікував від Івонни виконання його приказу. Дівчина схилилася над Диком і її гарячі сльози скапували йому на обличчя. „Не плач, не журися", успокоював її хлопець. „Постав ніж точно на серці, а потім зажмури очі і добре потисни на ручку ножа. Не бійся, говорю тобі. Після того ти зможеш розказати, що зо мною сталося".

Дівчина задумалася. Чи страх перед смертю почав на неї ділати, чи слова Дика — не знати. Та вона почала і собі думати, що з того користи не буде ніякої, коли вони обоє згинуть і ніхто не знатиме про їх долю. Стиснувши ніж у руках, вона поринула в якусь камяну задуму. Дикуни також запримітили цю зміну й очікували в екстазі релігійного кровопролиття.

У той час Док не дармував. Він рішив у потребі посвятити себе, щоб таки своїх приятелів рятувати. Хоч він зо страху втікав перед дикунами, то як тільки вони почали відступати, він зараз же підсувався за ними. Тихцем він підсунувся знов до того місця, в якому кілька хвилин передтим положив був своєю стрілою трупом Улпа. Тепер він добув з нього стрілу.

Та коли він сховав цю потрібну йому стрілу, зачув за собою якісь кроки і тишу. Він знав дуже добре, що хтось найшов на нього ззаду і в кожній секунді його тепер заатакує: або дрючком, або списою. Бо Док думав, що це один з дикунів. Поволі він почав обертатись і, поглянувши поза себе, зо страху завмер. Це було гірше, ніж він собі уявляв.